

AMIR KAPETANOVIĆ

Institut za hrvatski jezik

Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

akapetan@ihjj.hr

DRAMA VLADIMIR IGNACA KRISTIJANOVIĆA I NJEGOV KAJKAVSKI DRAMSKI JEZIK

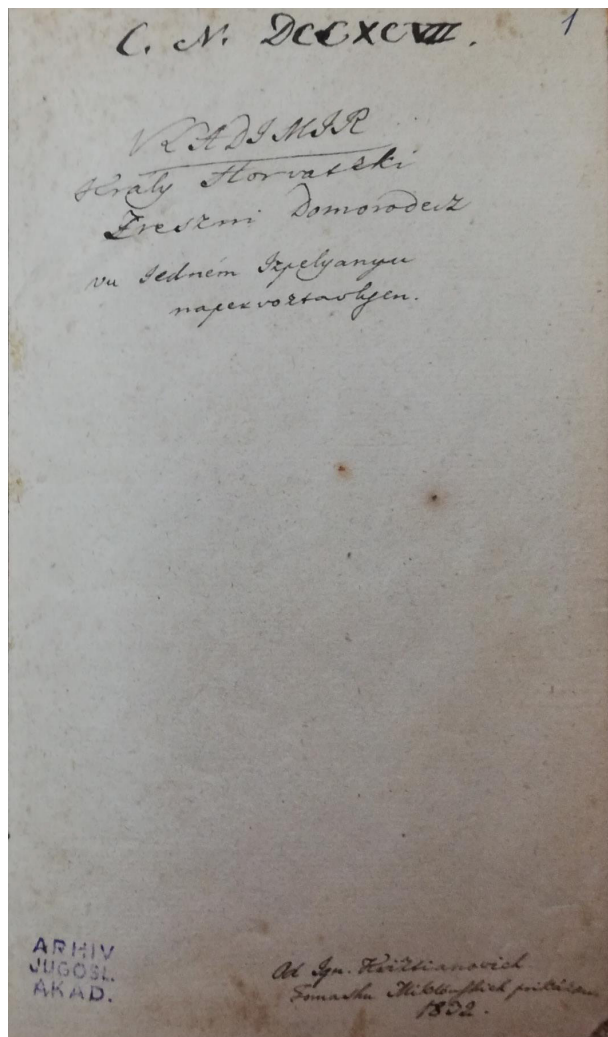
U ovom prinosu raspravlja se o jezičnoj uporabi i stilu u dosad neobjavljenom fragmentu drame *Vladimir* Ignaca Kristijanovića. Radu se prilaže transkripcija čitava fragmenta drame.

1. Uvod

Drama *Vladimir, kralj horvatski, zresni domorodec* pripada ranoj fazi Kristijanovićeve stvaralaštva. Na dnu prve (naslovne) stranice sačuvanoga rukopisa drame, osim posvete (*Od Ignaca Kristijanović Tomašu Mikloušiću prikazan*) stoji godina 1832. Prema Olgi Šojat (1962: 69) ta godina označuje kraj prve faze Kristijanovićeve stvaralaštva, koju je obilježilo bavljenje nabožnom literaturom i suradnja s ujakom Mikloušićem (umro je 1833.). Iduća dva desetljeća Kristijanović će se potvrđivati kao pučki prosvjetitelj i neće tražiti književnički put u pisanju drama.¹ Posveta ujaku na sačuvanom rukopisu ukazuje na to da je Kristijanović pišući svoju dramu imao na pameti prethodne Mikloušićeve uspjehe na području drame. Vjerojatno je htio ujaku tada, pri kraju njegova života, pokazati kako nasljeđuje njegov rad, htio je na njega ostaviti dojam svojim umijećem.

---

¹ Olga Šojat smatrala je da je Kristijanović »(...) uočio, da ta vrsta književnosti nije pravo područje njegova rada i da njome ne će pomoći puku, koji takvih djela nije ni tražio, a ni čitao. Zato je zauvijek napustio rad na drami; njemu je bilo važno da pridigne zaostale pučke mase sredstvom, koje im odgovara, t. j. knjigom lakšeg sadržaja. Imao je pred očima dva glavna cilja: prosvjetu puka i uzdizanje narodnoga jezika« (Šojat 1962: 73).

Slika 1. Prva, naslovna stranica rukopisa (Arhiv HAZU, sign.I a 82)
drame *Vladimir* Ignaca Kristijanovića

Koliko dosad znamo, jedini tekstni svjedok Kristijanovićeve drame *Vladimir* jest rukopisni fragment Arhiva HAZU-a I a 82. Taj rukopis, koji O. Šojat drži autografom, izgleda kao čistopis s nekoliko manjih naknadnih ispravaka, čini se istom rukom. Ne sadržava svršetak jer drama ili nije bila završena ili je prepisivanje bilo prekinuto. Na završetku osmoga lista stoji kustoda *Vladimir*, koja ukazuje na nastavak drame i sljedeću repliku Vladimira. Od svih tema Kristijanović je dramom otišao u daleku slavensku povijest, u 10./11. stoljeće, prikazavši hrvatskoga kraljevića Vladimira u sužanjstvu bugarskoga cara Samuila (u tekstu Šalamona).

Kristijanoviću je cilj bio prikazati čast domoljuba plemenita roda koji »(...) rajši sužen ostati hoće i življenje izgubiti nego kraljestvu horvatskomu po iskupljenju svomu škoditi« (Kristijanović 2a²). Prvi prizor čini samo Vladimirov monolog, u kojemu on ocrtava iskazima, osobito retoričkim pitanjima, okolnosti u kojima se našao, nemoćan i obeščaćšen. U drugom prizoru Vladimir razgovara sa Štratom, carevim pouzdanikom i uglednim vojskovođom. U njihovu razgovoru razmataju se i pojašnjavaju okolnosti koje su Vladimira dovele u sužanjstvo, a središnji i najvažniji segment toga prizora jest duga ispovjedna Vladimirova replika, u kojoj on iz mladačke perspektive opisuje svoje vojničke početke i pajdaštvo, odnos s ocem i situaciju koja ga je u boju dovela u sužanjstvo. Iduće Vladimirove replike podcrtavat će bojazan uslijed dvojbe koja ga u zarobljeničkom položaju muči: hoće li otac sinov život pretpostaviti stečenim zemljama i moći. Štrato ga u mislima prati, hrabri i tješi, laskanjem ga nastoji osokoliti, a na kraju prizora najavljuje dolazak kralja Šalamona. U trećem prizoru doći će do obrata jer će Vladimir doznati od Šalamona da su on i njegov otac bili prijatelji u mladosti te da se u očevu zarobljeništvu nalazi Polimet,³ sin kralja Šalamona, što stubokom mijenja Vladimirovu perspektivu na vlastiti položaj u sužanjstvu. S obzirom na to da svršetak nije ispisan, ne doznaje se na koji je način došlo do konačnoga raspleta, iako je predvidljiv iz sačuvanoga dijela posljednjega prizora.

Nikola Batušić sugerirao je moguće utjecaje na izbor teme Kristijanovićeve tragedije: *Ljetopis popa Dukljanina* i anonimnu zagrebačku isusovačku dramu *Princeps pro populo victima* (1732.) te je ustvrdio nakon analize da je »ovo djelo jasnih klasicističkih obilježja kakva iskazuje isusovačka školska drama« (2004: 192). Iako je ukazao na podudarnosti s isusovačkom dramaturškom matricom i odraze Corneillevih dramaturških načela, Batušić je objasnio zašto *Vladimir* nije bio namijenjen teatru u zagrebačkom Sjemeništu, gdje je, dok je pisao dramu, Kristijanović službovao: Kristijanovićeva drama nije komedija ni poučni igrokaz, što je bio repertoar toga teatra o pokladama, a isusovačkih gojenaca nije tada bilo jer je red 1773. na dulje ukinut. Stoga, Batušić je zaključio da je drama mogla biti namijenjena školskomu kazalištu u Plemičkom konviktu na Gradecu. Kako god to bilo, tematiziranje »junačke« radnje, čime su eliminirani ženski likovi, ne mora biti samo odraz utjecaja kasnijega sjemenišnoga kazališta, nego i Kristijanovićeva nazora. Naime, iako Kristijanović piše dramu namijenjenu izvođenju, što se jasno iz riječi predgovora vidi, poznato je također prema stajalištima iznesenima u *Blagorečjima* (Blag II 1830: 242) da je Kristijanović u maskiranju, a osobito se to odnosi na preoblačenje muškaraca u žene, vidio ponašanje suprotno kršćansko-

² Primjere i citate iz teksta donosimo transkripcijom, a citiramo stranicu rukopisa.

³ Batušić (2004) navodi ime *Polimex*, ali dvije potvrde toga imena u rukopisu upućuju na to da je Šalamonov sin bio nazvan *Polimet*.

mu moralu.⁴ U starijem isusovačkom kazalištu bilo je ženskih likova, ali morali su ih glumiti muškarci prerušeni u žene jer ženama nije bilo pristupa u gimnazije i glumišta.⁵

Kristijanovićeve drama izdvaja se iz čitava njegova opusa jer je to njegova jedina drama ili barem pokušaj da se okuša u žanru drame. Osim jezikoslovnih djela kao što je gramatika *Grammatik der kroatischen Mundart* (1840.) i osvrt *Nekaj o horvatskem jeziku* (1848.) i *Jošće nekaj o horvatskem jeziku* (1849.) njegov opus čine djela nabožno-poučnoga karaktera (najpoznatije i najuspješnije su propovijedi *Blagorečja*), pučka kalendarska štiva na stranicama *Danice zagrebečke* i prijevodi (kao što su Ezopove basne). Kristijanovićeve je drama jednočinka (u bilješki ispod naslova piše: *Vu jednom ispelavanju naprvostavljen*), drama u jednom činu s tri prizora. Čini se da je Kristijanovićeve pseudopovijesna tragedija *Vladimir* njegovo originalno književno djelo jer se izravni predložak dosad nije uspio pronaći, pa se i po tom taj tekst izdvaja iz njegova opusa, među djelima koja su bliži ili udaljeni prijevodi, adaptacije i kompilacije.

U ovom prilogu raspraviti ćemo o Kristijanovićevoj uporabi jezika, kao vrelu za povijesna dijalektološka i jezičnopovijesna istraživanja hrvatskoga jezika, potom ćemo se osvrnuti na bitne značajke po kojima možemo govoriti o dramskom jeziku, i na kraju ćemo pružiti dva etnolingvistička pogleda na kajkavski tekst, kao dva moguća smjera daljnjih istraživanja.

2. Rasprava o uporabi jezika u Kristijanovićevoj drami

2.1. Kristijanovićeve drama između povijesne dijalektologije i povijesti hrvatskoga jezika

Dobro je poznata Kristijanovićeve pozicija i njegova stajališta o jeziku Hrvata u osvjet ilirskoga pokreta i u vrijeme kada je jezična koncepcija iliraca već prihvaćena. U dosadašnjim radovima na to se osvrće gotovo svatko tko je išta napisao o Kristijanoviću. Obično se govori o »žrtvovanju« ili o »obezvređivanju« kajkavštine u vrijeme ilirskoga narodnog preporoda i o Kristijanoviću kao »borcu«⁶ »za slatki naš kaj«. Ako gledamo na to bez opreka, može se reći da je dobro da su Hrvati imali i Kristijanovića i ilirce jer s jedne strane u Kristijanovićevu opusu

---

⁴ Kristijanović je pisao u *Blagorečjima* i o razuzdanim pokladničkim zabavama pogubnima za kršćanski moral, v. o tom osvrt Štebih Golub 2020.

⁵ V. Bratulić 1987: 251.

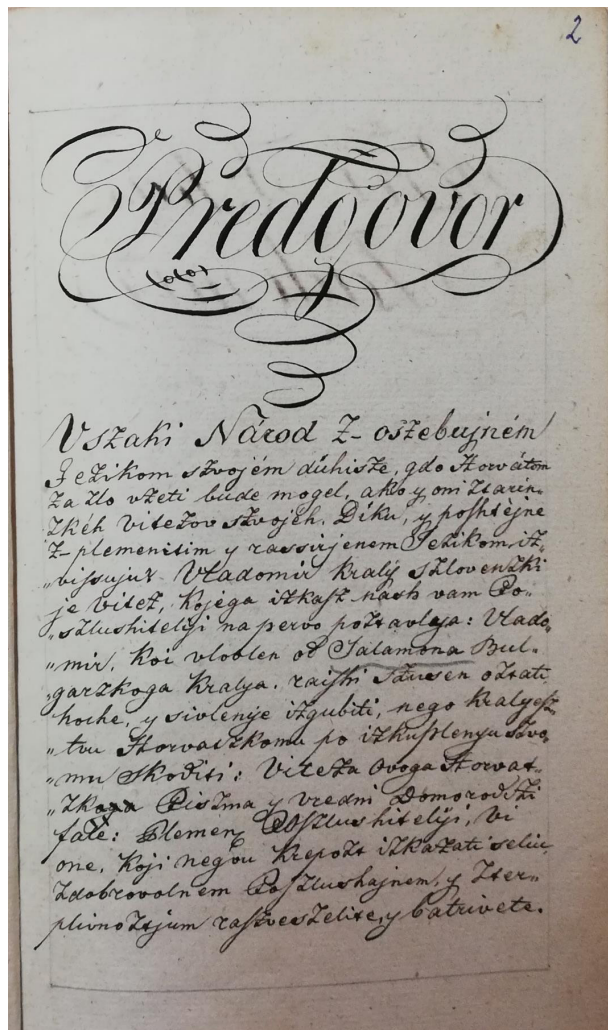
⁶ Primjerice, pisalo se da je Kristijanović »čvrst i postojan u kajkavskom jeziku kao izraziti branitelj i čuvar hrvatskoga identiteta«; »odlučno ustao na branik hrvatskoga imena i materinskoga jezika«; »[t]ako će se bogata i raznolika kajkavska književna baština, u očima kritičara, pretvoriti u obezvređivanje, a napad na njezine sljedbenike, kreatora i suvremene branitelje, zadobit će karakter osobnih neskrivenih mržnji (...)« (Jembrih 2001: 228).

ogleda se višestoljetni skorup dozrele književno-pučke kajkavštine, a na drugoj važnost jezičnoga sjedinjavanja svih Hrvata u štokavštini, za kojom je također stajala bogata književna produkcija, i u koju je gdjegdje uvirala kajkavska riječ.

Devetnaestostoljetna književna kajkavština po jezičnostrukturnim značajkama ne razlikuje se bitno od one iz 17. i 18. stoljeća.⁷ U tim je stoljećima postignuta stabilnost i razvijene su njezine funkcionalne i ekspresivne stilske mogućnosti.⁸ Stoga nije potrebno opisivati podrobno jezik Kristijanovićeve drame po shemati-ziranim deskriptivnim jezikoslovnim kriterijima, ne treba ponavljati već utvrđene opće značajke. Hrvatski jezičnopovijesni prikazi često se zaustavljaju na najzanimljivijim mjestima, kada se popišu jezičnostrukturne značajke. Zato ćemo u ovom prilogu na primjerima pokušati pokazati što je Kristijanoviću bio doista jezik i kako iza njegove jezične uporabe takva kakva jest stoji mreža razloga i okolnosti koje treba uzeti u obzir ako se želi govoriti o Kristijanovićevoj jezičnoj kreativnosti i posebnostima njegova kajkavskoga dramskoga jezika. Najprije ćemo analizirati neka važnija obilježja Kristijanovićeve stila u dramskom tekstu. Nadalje, kada se raspravlja o dramskom tekstu, važnijim se od jezičnostrukturnih danosti i jezičnih normi onoga vremena čini pitanje kako je taj jezik funkcionirao na nekoliko razina. Mnogo je tih razina i teško bi ovaj prilog mogao iscrpiti sve što drama za interpretaciju nudi. Stoga ćemo pozornost nakon osvrta na stilska uporišta usmjeriti na tri glavne zanimljive uporišne točke (pitanja) koje jezičnopovijesne analize rijetko kad dodirnu: izražavanje uljudnosti i govorne činove (pitanje jezične uvjerljivosti iskaza u prikazanim situacijama i odnosima među likovima), jezikom projicirane stereotipe (pitanje uvjerljivosti slika svijeta koje su u jeziku i jezikom uhvaćene) i iskazivanje emocija (pitanje uvjerljivosti karaktera i izazivanje empatije). Sve su to bitna jezikoslovna pitanja, duboko smo uvjereni, ako analiziramo jezik jedne drame.

⁷ Noviji opis kajkavskoga književnoga jezika 19. st., od fonologije do sintakse, leksika i pravopisa, s prethodnom literaturom o tom predmetu v. u prilogu Štebih Golub 2015. U tom pregledu, nakon opisa jezika po svim razinama, ustvrđuje se za jezik 19. st.: »Fonološki sustav koji se stabilizirao tijekom 17. stoljeća ostaje također jednak sve do uvođenja standardnoga jezika štokavske stilizacije, a isto vrijedi i za mo[r]fološki sustav« (Štebih Golub 2015: 154). Što se sintakse tiče, zbog raznolikosti tekstova, autorica razvrstava načelno tekstove u dvije skupine: »dok je rečenica u kalendarskoj literaturi bliža onoj u organskim govorima, bitnim obilježjem nabožnih i stručnih tekstova su sintaktički kalkovi prema latinskome i njemačkome« (Isto: 155).

⁸ »U to doba njezinim je glavnim obilježjem standardiziranost i stabilnost norme oblikovane tijekom 17. i 18. stoljeća koja se još dodatno učvršćuje tiskanim kajkavskim slovnica (Kornigova, Matijevićeva, gramatike Đurkovečkoga i Kristijanovića). Tih prvih desetljeća 19. stoljeća kajkavska je književnost još raznovrsnija: dolazi do procvata kajkavske drame, rada na romanu i epu, bogata je gospodarstvena i popularnoznanstvena literatura, pišu se tekstovi s izrazito prosvjeteljskim tendencijama« (Isto: 2015: 113).

Slika 2. Početak predgovora drame *Vladimir*

Prve riječi drame, u predgovoru, izriču potrebu o uzvisivanju posebnoga jezika, plemenitoga i razvijenoga, kojim se mogu kao i drugi narodi dičiti Hrvati: »Vsaki narod z osebujnem jezikom svojem diči se. Gdo Horvatom za zlo vzeti bude mogel ako i oni starinskih vitezov svojeh diku i poštedjne z plemenitim i razvijenom jezikom izvišuju?» (Kristijanović 1832: 2a). Iz tih rečenica očituje se autorova marnost i promišljanje o uporabi jezika. Sudeći prema tom iskazu i uočenim jezičnim značajkama teksta lako je ustvrditi da jezik te drame nije odraz jednoga konkretnoga kajkavskoga govora nego je odraz težnje kajkavskih pisaca onoga doba da kajkavski književni idiom (sa zagrebačkom kajkavskom

govornom podlogom⁹), učine što sposobnijim književnim jezikom s visokim stupnjem jezične standardiziranosti.

U svojem radu o Kristijanovićevu stilu O. Šojat pokazala je isključivo na izabranim odlomcima iz *Blagorečja* kako je Kristijanović očitovao sklonost »za plemenito jezično izražavanje« (Šojat 1960: 54), da se osviješteno i promišljeno služio stilskim sredstvima kako bi postigao svrhu svojega diskurza, ali i njegovu priličnu prilagodljivost jer je »točno znao za koga piše i kako treba da piše, pa je prema tome podesio i svoj stil«, to jest znao je što je umjetnost riječi. Izražajnost, izrazna otmjenost, razvidna je i u drami *Vladimir*, pa ćemo to u nastavku nastojati argumentirati.

[1] A da li sem ja zbilja suženj? Ja suženj? Zaisto vredno počel sem **moja prva vojačkoga navuka leta!** O Bože! O otec moj! O da bi se ja mogel vputiti da vsa ova samo senja jesu! (Kristijanović 1832: 2b)

U danom primjeru jezičnom uporabom postignuta je silna ekspresivnost izmjenom kratkih i dugih rečenica uz istodobno gomilanje, ponavljanje i nizanje iskaza upitnoga i uskličnoga tona, razvedeno slaganje i varijantni red riječi (*moja prva vojačkoga navuka leta*; anteponiranje *moja prva* i postponiranje atributa *otec moj*).

[2] Vlad[imir]: Osupnjen sem! Ti meni daješ **razmeti...**

Šalamon: **Da** sin moj je suženj otca tvojega. Kak ti **moj**.

Vlad[imir]: **Tvoj** sin suženj otca moga? Tvoj Polimet¹⁰? Otkuda? Gde? **Kak?**

Šalam[on]: **Pak** hotela je sreća vojnička, kotera vagu na obodve strani jednako je pritegnula. (Kristijanović 1832: 8a)

U navedenom ulomku drame očituje se pažljivo i precizno (uglavnom neobilježeno) kontekstualno uključivanje iskaza, nastavljanjem na tuđe riječi i skladnom izmjenom iskazne teme i reme. Kristijanović je za naglašavanje dramatičnosti ključnoga dramskoga trenutka i ovdje, kao u prvom primjeru, iskoristio gomilanje iskaza različite duljine i različita tona.

[3a] Štrat[o]: Štrato se zovem.

Vlad[imir]: Štrato? On viteški Štrato, kateri otca mojega pri Vuni potoku pobil je? (Kristijanović 1832: 4a)

[3b] ...vnogi zmed oveh k prsam svojem **junačkem** ljubljeno pritisnuli me jesu (Kristijanović 1832: 5a)

⁹ Odavno je prihvaćeno mišljenje da je zagrebački kajkavski, a ne neki drugi kajkavski govor »... bio osnovicom kajkavskoga književnoga jezika kakav se ostvarivao u najvećem dijelu tekstova stare kajkavske pismenosti od 17. do, otprilike polovice 19. stoljeća, bez obzira na rodni govor pisaca (osim u 16. stoljeću)...« (Šojat 1998: 9–10).

¹⁰ Iako se ime kraljeva sina interpretiralo *Polimex* (npr. Batušić), dvije potvrde u tekstu upućuju da je u riječi završno <t>.

[3c] ... da negda ti i otec moj prijatelji bili ste, kak ti povedaš **nazlob**, kateri vu vgašeno prijateljstvo cepi se... (Kristijanović 1832: 7a)

[3d] Mojega pak otca **podložniki**, budući negda moji **podložniki**, kak bi mogli podnašati prez najvećšega **omrazenja** i špota vu hercegu svojem sužnja odkuple-noga? (Kristijanović 1832: 6a)

U izdvojenim primjerima uočavamo kako Kristijanović naglašava važnost pojedinih riječi njihovim postavljanjem na početak iskaza (*Štrato – Štrato*) ili na kraj iskaza (*pobil je*) ili nekoga njegova dijela (*podložniki – podložniki*), a dodatnu težinu osim položaja riječi daje i ponavljanje riječi. Osim toga, navedeni primjeri svjedoče o marnu Kristijanovićevu izboru riječi i distribuciji distantnih sinonima u diskursu (*viteški – junačkem, nazlob – omrazenja*).

Svi primjeri zajedno uvjeravaju nas da nije riječ o nekom dramskom pokusu i *ad hoc* napisanom dramskom fragmentu, nego iza jezične uporabe, koja, takva kakva jest, doprinosi dramskoj ekspresivnosti i napetosti, postoji splet razloga, odnos među riječima i njihovim značenjima.

2.2. Dramski jezik

Visoko se cijeni uvjerljivost dramskoga jezika *Matijaša grabancijaša dijaka*. Kristijanović je kao i Brezovački promišljeno pristupio jezičnomu oslikavanju i uvjerljivosti karaktera, ali, za razliku od likova u drami Brezovačkoga, njegovi su likovi redom pripadnici visokoga staleža, pa se usporedbe s jezikom *Matijaša* čine promašenim.¹¹ Kristijanovićev dramski jezik uvjerljiv je na drugi način. B. Štebih Golub (2021: 264) u svojem recentnom radu o oslovljavanju u kajkavskom književnom jeziku piše:

Zanimljivo je da se u dramskom fragmentu *Vladimir* likovi međusobno također oslovljavaju s *ti*. Kako je riječ o drami pisanoj prema isusovačkoj matrici koja je uvelike slijedila Corneilleova klasicistička pravila, Kristijanović se pridržava staleške klauzule, pa njegovi likovi pripadaju najvišim društvenim slojevima: riječ je o Vladimiru, sinu *horvatskoga* kralja, Stratu, kraljevu pouzdaniku i bugarskom vojskovođi te kralju Salamonu, pa bismo prema Kristijanovićevim pravilima oslovljavanja i praksi iz razgovora očekivali da se likovi jedni drugima obraćaju u trećem licu množine tim više što se ne radi o osobama u bliskim ili obiteljskim vezama, a nominalno se oslovljavaju s *kralj* i *herceg*. Uzroke takvoga odstupanja

---

¹¹ Nakon što je ustvrdila da je *Vladimir* napredak u odnosu na drame T. Mikloušića, ni O. Šojat nije odoljela usporedbi *Matijaša* i *Vladimira* ovim riječima: »Uz živahnoga, duhovitog i precizno izrađenog *Matijaša*, *Vladimir* djeluje mrtvo, bezbojno, plačljivo, gotovo dosadno (...)« (1962: 73). Usporedbi tih djela opirao se i N. Batušić ovim riječima: »Kristijanovića, dakako, ne valja dovoditi niti u blizinu Titu Brezovačkome, s kojim nema niti tematskih niti dramaturških sličnosti« (2004: 192). Druga interpretacijska zamka bila bi potraga za nečim inovativnim u Kristijanovićevoj drami, očekivanje da je Kristijanović, koji nije bio pomodar, trebao nešto novo i »nezakasnjelo« donijeti u onodobni zagrabački teatar.

valja tek ispitati na većem korpusu dramskih tekstova Kristijanovićeve vremena. Odstupanje je dobro uočeno i razborito se odgađa rješavanje toga pitanja dok se ne istraži građa u širem kontekstu ondašnje dramske produkcije.

Međutim, odgovor na pitanje o odstupanju od pravila u oslovljavanju, koja je Kristijanović pedantno popisao i razvrstao u svojoj gramatici, a u dodatku gramatici (Kristijanović 2012: 193–194) dao i konverzacijske primjere, trebalo bi potražiti najprvo u Kristijanovićevoj drami. Dramski dijalog ne bi zvučao uvjerljivo, nego neprirodno i kruto, kada bi bio na tragu Kristijanovićeve dekontekstualiziranih uzoraka pravilne (poželjne) komunikacije. Kristijanović stavlja likove u specifičnu situaciju (ratne okolnosti, zarobljavanje plemića), pa je jezična uporaba dramskih likova, da bi govorna situacija bila što uvjerljivija, morala biti prilagođena i ukazivati na *solidarnost* prema vojniku, premda neprijatelju, istoga staleža i visokoga ranga. Osim toga, zbog obostranih *interesa* koji se raskrivaju u drugom i trećem dramskom prizoru (mogućnosti oslobođanja, otkupa ili razmjene zarobljenika) sugovornici bi u takvoj neugodnoj situaciji vođeni interesima uvijek potencirali bliskost i razumijevanje, nastojali bi da formalnu komunikaciju pretvore u neformalnu (*Vi > ti*). Dramski likovi ne govore sve što misle, pripadnici suprotstavljenih strana koriste se svim raspoloživim sredstvima, časte jedni druge hvalama i veličanjem, grle se, traže se pozitivna uporišta za razvijanje bliskosti (npr. pobuđivanje empatije kod sugovornika emocionalno obojanim ispovjednim iskazima, prizivanje sjećanja na negdanje prijateljstvo kraljeva u mladosti) s ciljem da se nelagodna pozicija ili neugodna situacija uspješno prevlada ili stekne neka korist.

[4] Štrat[o]: Za stanovito **velik** odgovor, **herceg!** Ja se moram nad tobum **čuditi** i tebe **ljubiti**.

Vlad[imir]: O, da bi me se predi bojal bil!

Štrat[o]: Još **pristoješe vitezu** govorejnje! Mi imamo z najjakšem neprijatelom harcuvati ako vu negvem šeregu više Vladimirov ne nahada se.

Vlad[imir]: Ostavi **prilizavajnje**, vam strahovit ne mogu biti neprijatelji, nego oni koteri z mojem mišlejnem vnogo vekše čine bi zjedinili. **Smem li ime tvoje znati?**

Štrat[o]: Štrato se zovem.

Vlad[imir]: Štrato? On **viteški** Štrato, koteri otca mojega pri Vuni potoku pobil je?

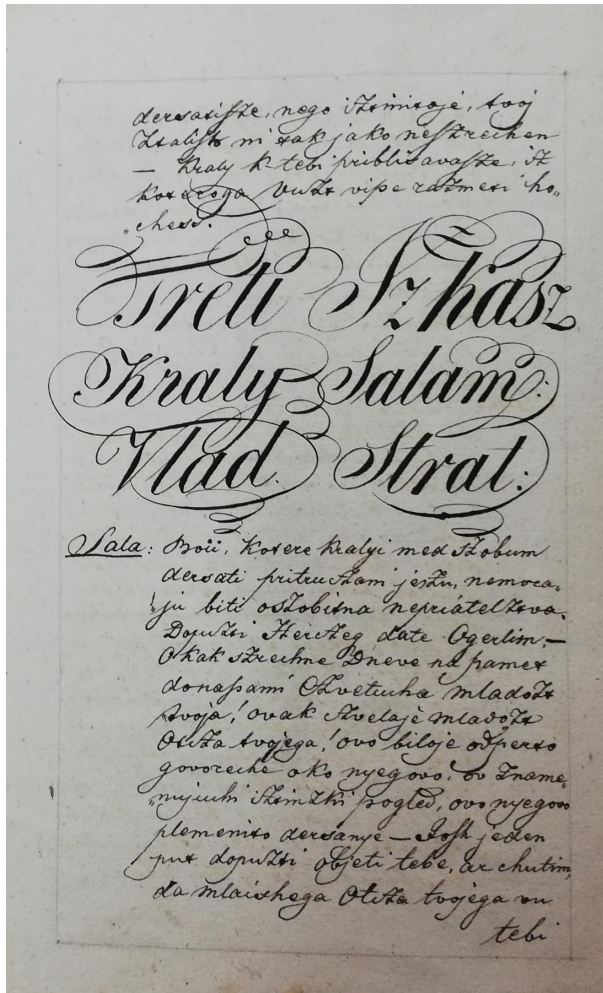
Štrat[o]: **Ne spominaj, prosim te**, onoga dvojnoga harca. O kak krvavo fantil se je malo potlam tvoj otec na ravnice trnove! **Takov otec takvoga sina imati mora.**

(Kristijanović 1832: 3b-4a)

Ako se ulomak analizira dubinski, iza sklopa pojedinih riječi, nadaje se zaključak da Kristijanović uljudno uvažavanje i poštovanje sugovornika ne gradi samo laskanjem (*prilizavajnje*)¹² i veličanjem sugovornika (*Takov otec takvoga sina*

¹² Dramski likovi svjesni su govorne moći koja se postiže laskanjem (Vladimir kaže: *Ostavi prilizavajnje...*).

imati mora) nego i govornim činovima koji su puno više od korištenja zamjenica *ti/Vi* u iskazima. Čašćenje titulom *herceg* u obraćanju, uporabom imenice *vitez*, atributima *velik* (odgovor), *pristojneše* (govorejnje) i *viteški* (Štrato), uporabom glagola *čuditi se* (“diviti se”) i *ljubiti*, tu je i neutraliziranje zapovjednosti imperativa *ostavi, ne spominaj* „uljudnim” glagolima kojima se traži dopuštenje ili se nešto moli (*smeti/prositi*). U suprotnom, da nije došlo do takva prilagođavanja jezika u prikazanoj dramskoj situaciji, Kristijanovićevu dramu odvelo bi to u neuvjerljiv dramski jezik. A neraskrivanje okolnosti, uvjeta i mreže odnosa što su zastrti riječima i njihovim sklopovima jezikoslovnu analizu ostavlja na površini.

Slika 3. Početak trećega prizora drame *Vladimir*

2.3. Etnolingvistički pogled na dramski jezik

Kristijanovićeva drama projicira važne stereotipe i izdašan je materijal za rekonstrukciju i interpretaciju ondanje slike svijeta što je pohranjena u jeziku i uhvaćena tim jezikom. Iako stereotipi nisu obično posve točni, oni su nerijetko korisni jer bez stereotipnih predodžbi teško bi bilo uočavati i razvrstavati pojavnosti koje čovjeka okružuju. I u iskazima Kristijanovićevih dramskih likova transponira se određeni svjetonazor i vrednuju se stereotipno određene pojavnosti. Ucjepeljivanje stereotipa i vrednovanja u tekst ne govori isključivo o autorovu svjetonazoru, u aksiološkoj dimenziji iskaza zrcale se šira društvena poimanja i predodžbe stvarnosti, gotove slike koje čovjek odrastanjem usvaja zajedno s jezikom i prenose se nerijetko s koljena na koljeno. Primjerice, i danas su jednako živi oprečni stereotipi o starijoj (muškoj) osobi kao u Kristijanovićeva doba, što se razaznaje u zrcaljenjima stereotipnih slika **starca** u drami:

[5a] Još vezda mi na pamet dohađa kak z mene špotaval se je **stari** on. On **potrenec**!? (Kristijanović 1832: 2a)

[5b] Vladi[mir]: I pak me pohađaš? **Starče**, ja sem vno go rajše sam. (Kristijanović 1832: 3a)

[5c] Vlad[imir]: Razmem te, istina je da ja suženj kralja tvojega jesem i pri njem stoji kak z menum baratati hoće, ali posluhni, **ako ti on jesi koteroga spodobu nosiš, ako si stari pošten vojnik**, vzemi se za me ter prosi kralja da se proti meni kakti vojniku... (Kristijanović 1832: 3b)

[5d] Spomeni se, o **odičeni** starče, iz nasladnosti mladosti tvoje, nigdar vekšu neg ja vu ovom mojem pripečeju čutil nisi. (Kristijanović 1832: 5a-5b)

[5e] Primi vezda jošče od jednoga **staroga** vojnika navuk. (Kristijanović 1832: 8b)

U prva dva primjera riječi *stari*, *potrenec*, *starče* nose konotacije negativna vrijednosna obojenja i zrcale rodno neutralne stereotipe o starijim osobama. Iz perspektive mladića starija osoba smatra se osobom koja nedovoljno razumije ili nije dovoljno upućena ili ne postupa kako bi trebalo postupati [5a]. Takve konotacije izražene su i uporabom pejorativa *potrenec*, kojom se podrugljivo označuje osoba u starosti, u *potrenoj dobi*. Nadalje, *starac* se, opet iz perspektive mladića, stereotipno shvaća i kao osoba koja smeta, dodijava [5b]. Stereotipna shvaćanja o starcu vrijednosno su pozitivno modificirana u daljnjim dramskim situacijama i rodno se sužavaju na isključivo mušku osobu, u ovom slučaju vojnika u starijoj dobi [5c]. Kada Vladimir kaže Štratu »ako ti on jesi koteroga *spodobu* nosiš, ako si *stari pošten vojnik*«, iskače stereotip kojim se stariji muškarac smatra mudrom, časnom i poštenom osobom, osobito kad je riječ o starijem vojniku. Štoviše, dramski lik potpuno je svjestan da je moguće iznevjeravanje toga stereotipa kojim operira, što se vidi iz njegova opreza, koji se iščitava iz kondicionalnosti navedene klauze. Pozitivan stereotip o muškoj starijoj osobi, koju se poštuje i cijeni,

može ocrtavati i samo atribut kao u primjeru *odičeni* [5d]. I konačno, stereotip o mudrosti starijega muškarca, vojnika u ovoj situaciji, zrcali se iz govora same osobe kojoj se stereotip pripisuje, ta se osoba sama stavlja u situaciju da savjetuje i mudro govori jer se obično od takve osobe to i očekuje.

Na to se nadovezuju i stereotipi o mladiću (mladu vojniku) i djetetu.

[6a] Ter z konja hiteći me, rekel mi je „**dete**”. Znam da i kralj negov drži me za **dete**, za **mehko**, **mlohavo**, **nasladnostjam privučeno dete**. (Kristijanović 1832: 3a)

[6b] Štrat[o]: Ni mi drago da tak genuti me znal jesi. Z tobum **dete** postajati počel jesem. Vlad[imir]: Ni tak, Štrato, poslušni zakaj **plačem se**, nije ovo **detinski plač**, z kojim ti **vitešku suzu** tvoju zjediniti **sramuvati** bi se moral. (Kristijanović 1832: 5b)

Mladić se svim silama trudi svojoj okolini ostaviti dojam odrasle osobe, prema kojoj ne treba postupati kao s djetetom. Osobito je to pojačano kada se mladić želi dokazati u boju, potvrditi se u društvu kao muškarac. Vladimir se susreće u postupanju svoje okoline upravo s tim stereotipnim predodžbama i silno ne želi da ga se promatra kroz te predodžbe. Nadalje, tu je ujedno i stereotip o djetetu, štoviše, prilično je eksplicitno i jasno taj stereotip u drami opisan kada Vladimir karakterizira dijete kao »mehko, mlohavo, nasladnostjam privučeno« [6a]. Uz djecu se veže i plakanje i tankočutnost, pa Vladimir opravdava svoje suze tako da ih veže uz još jedan stereotip, onaj o snažnu, ali tankočutnu junaku (vitezu), koji se ne srami pustiti suzu.

U Kristijanovićevu tekstu jasno se razaznaje i negativno obojen stereotip o ženi, koji se iskazuje tako da se u tekstu supostavlja stereotipu o vojniku. U primjerima koje ćemo navesti jasno se govori o »nakinčenu« boravištu koje je prikladno za žene i sramotno za vojnika i, osim toga, projicira se uporabom atributa *himbena* (žena) drevni mizoginijski stereotip o varljivosti i prijetvornosti žene.

[7a] Vu kakov šator včini me je nastaniti, **nakinčen**, **prikladen** kakti da bi **ljuba** njegova, **himbena** žena, vu njem prebivati morala, **sramotno prebivališće** za jednoga vojnika, mesto straže služba od vseh stran mi se ponuđa, **špotljivo** poštenje za Horvata. (Kristijanović 1832: 3a)

[7b] ... vzami se za me ter prosi kralja da se proti meni kakti **vojniku**, ne kakti jedni **ženi** kaže (Kristijanović 1832: 3b)

Sve u svemu, analiza bi mogla razotkrivati i niz drugih ucijepljenih stereotipa u Kristijanovićev dramski tekst, koji već vjekovima žive. Međutim, iz rečenoga jasno se može vidjeti da Kristijanović vješto jezičnom uporabom manipulira stereotipnim predodžbama u svrhu razvijanja dramske radnje i u svrhu oživljavanja dramskih likova, u čijim bi se predodžbama i postupanjima mogli prepoznati gledatelji/čitatelji njegove drame.

2.4. Izražavanje emocija

Analiza dramskoga teksta morala bi uzeti u obzir način izražavanja emocija jer emocije dramskoga lika daju uvjerljivost i plastičnost karaktera te pobuđuju empatiju gledatelja. Da bismo pokazali kako Kristijanović ocrtava unutarnji svijet glavnoga lika svoje drame, izabrat ćemo jedan reprezentativan primjer. Riječ je o iskazu Vladimira u drugom prizoru, u kojem on Štratu prikazuje ukratko svoje odrastanje uz oca do trenutka zarobljavanja. Na prvi pogled ta se replika čini zbog svoje duljine neuvjerljiva, ali se to može opravdati s obzirom na to da je riječ o ispovjednom pripovijedanju glavnoga lika. Vladimir iz svoje perspektive Štratu priča kako je pošao u boj sve do svojega zarobljavanja. U toj iskrenoj i dirljivoj ispovijedi mladića smjenjuje se niz stanja prožetih emocijama: **strah** (očeva reakcija na želju da ide u boj), **zebnja** (da otac ne promijeni odluku), **čežnja** (da se potvrdi kao ratnik i muškarac), **nemir** i **uzbuđenost** (neprospavana noć), **nestrljenje** (hitro odijevanje), **privrženost** (otac i sin, Vladimir i pajdaši), **sreća/radost** (kada je krenuo u boj ravnopravno s drugim muškarcima), **srdžba** (ratnička), **očekivanje** i **nada** (susretanje i nadjačavanje neprijatelja po brežuljcima), **tuga** (kada je shvatio da je zarobljen). U samo jednoj replici Kristijanović vještom jezičnom uporabom izmjenjuje emocije i iskaze različitih emocionalno obojenih stanja skladno nadovezuje. Autor prilično uživljeno emocionalno tonira iskaz i jezičnostilski ga nijansira (npr. *suze neposluhnjene želje; oka nisem stisnul, senje... preko pol noći pamet moju obzvirala jesu; iz postelje moje skočil sem, hitil se u oklop; vnozi zmed oveh k prsam svojem junačkem lubljeno pritisluli me jesu; jedini otec... od koteroga slovo zel nisem boječi se, drščuč; na vsaki pogled njegov, pogled pun ognja, ja sam cel šereg vudril bil*) služeći se i izravnim i neizravnim (drhtanje, plakanje, grljenje...) iskazivanjem osjećanja, što može prizivati empatiju gledatelja drame i angažirati ga da na temelju vlastita emocionalnoga iskustva osjeti dubinu toga mladačkoga proživljavanja. Jasnije će rečeno biti ako navedemo najvažniji dio te dramske replike:

[8] Vlad[imir]: ... **Zaklinjal** sedem puti na dan na kolenah **klečeč**, **zaklinjal** naj bi jenkrat spoznal da ja vu detinstvu nisem za nikaj odrasel ter dopustil da z vitezi vu harc šetujem, katerih premisslavajnje, **veliku želju nasleduvajnja** predi vu meni je zbudilo i višeput **suze neposluhnenje želje** moje je zavijalo. Včera zajdnič **genul sem otca** najbolšega zmed vseh otecv i Legled moju prošnu podpiral je. „[...] Da bi z vami spajdašiti se mogel”, zdihavajuč veli otec moj, „on jošče od rane betežen leži, ništermajnje naj bu”, i z ovemi rečmi **ogrlil me je**, na znamejnje privolenja svojega. O kaj štimaš, kaj čutil je **najsrečneši sin** vu ovom objimajnju? Vu nasledujučoj noči niti **oka nisem stisnul** metemtoga vendar vu istom skoznuvajnu **senje** dike i harcuvajna **preko pol noći pamet moju obzvirala jesu**, onda **iz postelje moje skočil sem, hitil se vu oklop**, nerugane lasi pod kalpak spravil, zebrał zmed mojega otca mečov koga ladat ufal sem se, zašel na konja vre jednoga predi

bil sem zatrudil nego taborski glas naređene vojnike zbudil je. Oni dođoše i ja vsakom držal govorenje i razgovor, **vnogi zmed oveh k prsam svojem junačkem lubljeno pritisnul me jesu**, jedini otec moj bil je od **koteroga slovo zel nisem bojeći se, drščuč**, da ako još jedanput videl bi me, reč danu nazad ne vzeme. Ovak pošli smo vu pajdaštvu **najvugodnešem, srečnešega** nijeden človek čutil se ne more neg ja vu pajdaštvu Legleta čutil se jesem! **Na vsaki pogled njegov, pogled pun ognja, ja sam cel šereg vudril bi** bil i med meće neprijateljske hitil se. Vsaki brežanjek **zbuđaval je vu meni sladko ufanje** neprijatela na ravnici zapaziti, **vsaki dol obećaval je srdcu mojemu priliku** z šeregom neprijateljskom zestati se [...] preveć dalko od šerega mojega ponaglil sem se – **ranjen i zadnič – vloljen!** [...] Ja **se plačem, ja zaplakati moram**, akoprem **bojim se** da se iz mene zezmehaval budeš. Ti se odvrćaš od mene? (Kristijanović 1832: 4a-5b)

3. Zaključne riječi

U ovom prilogu, zaobilazeći ponavljanje već poznatih jezičnostrukturnih danosti književne kajkavštine Kristijanovićeve doba, usredotočili smo se na argumentiranje Kristijanovićeve jezičnostilske prilagodljivosti, umijeća i kreativnosti da jezičnom uporabom aktivira dramski diskurz te na izražavanje uljudnosti i govorne činove, stereotipe i iskazivanje emocija jer smatramo da bez toga jezičnopovijesna analiza dramskoga teksta ostaje na površini. Utvrdili smo na nizu primjera da je Kristijanović u drami, kao i u drugim tipovima diskurza kojima je ovladao, bio prilagodljiv i učinkovito je, na različite načine, jezičnom uporabom postizao ekspresivnost, napetost i dramatičnost trenutka, pozicioniranjem riječi dodavao im težinu i važnost, uvjerljivo je kontekstualno uključivao iskaze i replike, spriječio izraznu jednoobraznost i ukalupljenost variranjem riječi te opskrbljivao diskurz distantnim sinonimima. U svemu tom probija subjektivan osjećaj o razmjerima Kristijanovićeve književnoga idiolekta, o njegovoj dubini i širini, na temelju autorove posvećenosti cilju vlastita diskurza. Taj idiolekt nesumnjivo je bio bogatiji i razvedeniji od slike koju o kajkavštini on nudi u svojem gramatičkom opisu i jezičnim preporukama. Tek u realizaciji vidimo tu puninu, mnogostrane izrazne mogućnosti, dojmljivost i živost Kristijanovićeve izražavanja. Ali, dakako, ne samo Kristijanovićeve ostvaraje i mogućnosti, nego općenito književne kajkavštine njegova doba. Istražujući ovdje izražavanje uljudnosti, ustvrdili smo da se Kristijanović i u tom segmentu odmiče od svojih idealiziranih (poželjnih) komunikacijskih uzoraka i dekontekstualiziranih, brižljivo sročениh pravila. Prilagodljiv je, ruši vlastita pravila da bi postigao cilj koji je tekstu postavio, pa dramske situacije tako jezičnom uporabom čini uvjerljivijima. Iako to i nije na prvi pogled vidljivo, kad se zagrebe oko okolnosti u kojima bi se dramski sugovornici istoga ranga doista u realnom životu našli, i njihovi interesi, jasno je zašto je jezična uporaba likova spuštена u neformalnu komunikaciju, ali

opet s razlogom ispunjena nizom raznovrsnih jezičnih gesti i govornih činova (od iskaza poštovanja, hvaljenja, laskanja). Razotkrivanje i analiza nekih ucijepljenih stereotipa u dramske replike pokazuje nam ne samo da su u Kristijanovićevo doba živi bili »vekivečni« stereotipi o starcima, mladim vojnicima, djeci, ženama i junacima nego i to da ih Kristijanović iskorištava kao zamašnjake dramske radnje i likovima udahnuje život ocrtavajući njihovu moguću jezičnu sliku svijeta, njihove mentalne sklopove i zapreke. I na koncu, analizom emocionalno toniranih iskaza vidi se ne samo da je Kristijanović bio vješt u sastavljanju takvih iskaza nego je jezičnu uporabu upregao tako, sklapajući i povezujući raznolika emocionalna stanja, da glavni dramski karakter dobije uvjerljivo ljudsko obličje po svojem unutarnjem svijetu koji su splele želje, motivacije, prepreke, mogućnosti, nevolje i udesi. O svemu tom trebalo je progovoriti kada se opisuje jezik jednoga u rukopisu zaostaloga i javnosti nepoznatoga dramskoga teksta iz povijesti hrvatske književnosti, da jezikoslovni zor i slovo ne spadne na popis fonema i morfema, na popis potvrđenih leksema i frazema, na popis odstupanja od gramatičkih pravila, da se naznači splet odnosa i razloga iza te i takve jezične uporabe u drami Ignaca Kristijanovića.

Transkripcija teksta
Vladimir, kralj horvatski, zresni domorodec (1832.)

[1b]

1697.

VLADIMIR

kralj horvatski

zresni¹³ domorodec¹⁴

vu jednom ispeljanju¹⁵

naprvostavljen¹⁶

Od Ign[ac] Kristijanovič

Tomašu Mikloušiču prikazan¹⁷

1832.

[2a]

Predgovor

Vsaki narod z osebjnem jezikom svojem diči se. Gdo Horvatom za zlo vzeti bude mogel ako i oni starinskih vitezov¹⁸ svojeh diku i poštejne¹⁹ z plemenitim

---

¹³ **zresan** *prid* istinski, prav

¹⁴ **domorodec** *m* sunarodnjak, domoljub

¹⁵ **izpeljanje** *s* izvođenje; ovdje se to ima razumjeti kao čin, dakle riječ je o jednočinki u tri iskaza ('prizora')

¹⁶ Graf. *na pervo*. S obzirom na to da se u rukopisu zapisuje popratni vokal uz slogotvorno *r*, a u gramatici Kristijanović piše da se ne izgovara, u transkripciji teksta popratni se vokal izostavlja. Glagol **naprvostaviti** *svr* prikazati, iznijeti, predočiti.

¹⁷ Zapis na desnom rubu stranice. Oblik *prikazan* od infinitiva **prikazati** *svr* posvetiti, namijeniti.

¹⁸ **vitez** *m* junak

¹⁹ Graf. *poštějne*. U rukopisu se zrcali nesustavno provedena anticipacija /j/ nakon dekompozicije palatala /nj/. U rukopisu ove drame postoje zapisi u kojima nema anticipacije /j/ (v. u rukopisu na 3a: *poštjenje*). Osim toga, postoje i zapisi u kojima postoji anticipirano /j/, a ujedno se bilježi i palatal (v. npr. u rukopisu zapis na 4a: *Poštjenya*). Iako se može pomišljati da je u ovom potonjem slučaju riječ samo o ortografskom etimologiziranju (u pisanom jeziku čuvanje staroga stanja i bilježenje promjene u skladu sa sustavskom kajkavskom tendencijom uklanjanja opreke po palatalnosti), segment /jnj/ ili /jlj/ ne samo da je potvrđen u vrelima za *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnoga jezika* nego je također, prema podacima iz dijalektoloških upitnika (npr. *pisajnje* na punktovima Đurđevac, Hižanovec, Horvati, Kalnik), ovjeren kao činjenica kajkavskih govora, pa je njegovo prenošenje u transkripciji teksta opravdano. Za ovu informaciju o zabilježnim stanjima na terenu zahvalan sam kolegici Aniti Celinić.

i razvijenem²⁰ jezikom izvišuju? Vladimir,²¹ kralj slovenski, je vitez kojega iskaz naš vam poslušitelji naprvopostavlja: Vladimir,²² koj vlovlen od Šalamona, bugarskoga kralja, rajši sužen²³ ostati hoće i življenje izgubiti, nego kraljestvu horvatskomu po iskupljenju svomu škoditi: viteza ovoga horvatska²⁴ pisma i vredni domorodci fale: plemen[iti] poslušitelji, vi one, koji negvu krepost iskazati želiju, z dobrovolnem poslušajnem i strplivnostjum razveselite i batrivete.²⁵ [2b]

Prvi iskaz²⁶

*Vladimir*²⁷

A da li sem ja zbilja suženj? Ja suženj? Zaisto vredno počel sem moja prva vojačkoga navuka leta! O, Bože! O, otec moj! O, da bi se ja mogel vputiti²⁸ da vsa ova samo senja²⁹ jesu! Vu mojem detinstvu od ničesa³⁰ ni mi se senjalo nego od oružja, od vojske, od rata, od juriša. Ter ni se mladiču ovomu moglo senjati od sile i preobladajna?³¹ Prilizavaj³² se sam sebi, Vladimir,³³ kad ne bi videl, ne bi čutil ranu onu od kotere³⁴ vtrnuta ruka meč je³⁵ spustila, proti³⁶ mojoj volji ova rana zavezana je. O krvoločno pomiluvajnje³⁷ vkanljivoga³⁸ neprijatelja! »Nije smrtna rana«, rekel je vračitelj³⁹ štimajuči⁴⁰ da me potom obatriveti⁴¹ hoće.

²⁰ Graf. *rassvijenem*, zapis u kojem udvojeno <s> označuje /z/, što nije tipično za Kristijanovićevo grafiju jer mu obično <s> označuje /ž/.

²¹ Graf. *Vladomir*. U transkripciji smo ispravili *Vladomir* u *Vladimir* (i u kraticama imena) jer se smatra pogreškom, ali svugdje gdje je u tekstu oblik *Vladomir*, navodimo izvorno zapis u bilješkama.

²² Graf. *Vladomir*.

²³ **sužen** (ili **suženj**) *m* sužanj, zarobljenik

²⁴ Graf. *Horvatzkoga*, prekrizhen je u rukopisu nastavak *-oga* i pritom <o> je prepravljeno u <a>.

²⁵ **batriveti** *nesvr* mađ hrabriti, utješiti, davati nadu

²⁶ **iskaz** *m* prizor

²⁷ Graf. *Vladomir*.

²⁸ **vputiti se** *svr* uvjeriti se

²⁹ **senja** *ž* san; priviđenje

³⁰ Oblik *ničesa* (Gjd) od: **nič** *zam* ništa.

³¹ **preobladanje** (**preobladajne** ili **preobladanje**) *s* pobjeda

³² **prilizavati** *se nesvr* ulagivati se, dodvoravati se, laskati (komu)

³³ Graf. *Vladomir*.

³⁴ **koteri** *zam* koji

³⁵ **meč** *m* mač

³⁶ **proti** *prij* protiv

³⁷ **pomiluvajnje** (ili **pomiluvajne**, **pomiluvanje**) *s* sažaljenje, milosrđe

³⁸ **vkanljiv** *prid* himben, prijevaran

³⁹ **vračitelj** *m* liječnik

⁴⁰ Oblik prema **štimati** *nesvr* *tal* držati.

⁴¹ **obatriveti** *svr* ohrabriti, utješiti

Malovredni! Smrtna bi morala biti. I samo jedna rana? Samo jedna? O da bi ju mogel smrdnu⁴² [3a] včiniti, mozbiti⁴³ da bi ju razvil i pak prevezati včinił ter zopet⁴⁴ ponovil, rastrgel. Ah, pomamil sem se ja nesrečni! Još vezda⁴⁵ mi na pamet dohađa kak z mene špotaval⁴⁶ se je⁴⁷ stari on. On potre nec!?⁴⁸ Ter z konja hiteći me, rekel mi je »dete«. Znam da i kralj negov drži me za dete, za mehko, mlohavo, nasladnostjam privučeno dete. Vu kakov⁴⁹ šator včinił me je nastaniti, nakinčen,⁵⁰ prikladen⁵¹ kakti da bi ljuba njegova, himbena žena, vu njem prebivati morala, sramotno prebivališće za jednoga vojnika, mesto straže služba od vseh stran⁵² mi se ponuđa, špotljivo pošćenje za Horvata.

Drugi iskaz

Štrat[o], Vladim[ir]⁵³

Štrat[o]: Herceg!⁵⁴

Vladi[mir]:⁵⁵ I pak⁵⁶ me pohadaš?⁵⁷ Starče, ja sem vnogo⁵⁸ rajše⁵⁹ sam.

Štrat[o]: Dohađam po zapovedi moga kralja. [3b]

Vlad[imir]: Razmem te, istina je da ja suženj kralja tvojega jesem i pri njem stoji kak z menum baratati hoće, ali posluhni, ako ti on jesi koteroga spodobu⁶⁰ nosiš,

⁴² Graf. *fzmerdnu*; isprva se činilo da je potrebno izvršiti konjekturu (<t> umjesto <d>), ali u Belostenčevu rječniku s.v. *rana* postoji kolokacija *smerdeća rana za vulnus putens*, to jest gnojnu ranu, što više odgovara smislu koji nadaje kontekst te potvrde. Stoga, ostavljamo oblik pridjeva *smrdnu* (prema glagolu *smrdeti*), iako je bilo očekivati *smerdeću*.

⁴³ **mozbiti** (ili **možebiti**, **morebiti**) *pril* vjerojatno, možda, jamačno

⁴⁴ **zopet** *pril* opet

⁴⁵ **vezda** *pril* sada

⁴⁶ **špotavati se** *nesvr njem* rugati se, ismijavati

⁴⁷ U rukopisu naknadno umetnuto *je*.

⁴⁸ Pejorativ za stariju osobu; u kajkavskom je potvrđena i kolokacija *potrena doba* za 'starost' (u Habelića, v. *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, s.v. *potrti*).

⁴⁹ Dočetno *-ov* naknadno dopisano.

⁵⁰ **nakinčen** *prid* ukrašen, urešen

⁵¹ **prikladen** *prid* prikladan, primjeren

⁵² Graf. *Ztranih*, prekrizičeno <i>. S obzirom na to da <h> nema fonološku vrijednost i nije dio nastavka (nastavak je nulti), nego je riječ o ortografskoj navadi, to se <h> u transkripciji ne prenosi.

⁵³ Graf. *Vladom*, kratica za *Vladomira*, to jest *Vladimira*.

⁵⁴ **herceg** *m mađ* vojvoda, vojskovođa, naslov za visokoga dostojanstvenika

⁵⁵ Graf. *Vlado*, kratica za *Vladomir*, to jest *Vladimir*.

⁵⁶ **pak** *pril* opet

⁵⁷ **pohadati** *nesvr* posjećivati, obilaziti

⁵⁸ **vnogo** *pril* mnogo

⁵⁹ **rajše** (komparativ od **rad**) *pril* radije

⁶⁰ **spodoba** ž oblik; prilika

ako si stari pošten vojnik, vzemi se za me ter prosi kralja da se proti⁶¹ meni kakti vojniku, ne kakti jedni ženi kaže.⁶²

Štrat[o]: Taki sam k tebi dojde, a došestek⁶³ negov nazvestiti poslan jesem.

Vlad[imir]: Kralj k meni? I ti dohađaš ga nazvešćat?⁶⁴ Neču, ne prosim da mi čutejne sužanjstva mojega zlehkoti,⁶⁵ suženj sem i kakti takov vse včiniti hoču, vse trpeti želim kaj stališ⁶⁶ moj sobum donaša. Hodi, vodi me k nemu poklamkam⁶⁷ špotu⁶⁸ preobladajna podlegel sem, nikaj mi se več špotljivo ne vidi.

Štrat[o]: Herceg! Snaga tvoje mladosti krotkeše⁶⁹ srdce vu tebi kaže.

Vlad[imir]: Snagu i mladost moju na stran postavi. Istina je da lice⁷⁰ ovo tvojemu još vezda po znamenkah⁷¹ ran prijetih odičenomu spodobno⁷² biti nemre i ja rajši takov obraz čisto lepi i meni drag imal bi, ali...

Štrat[o]: Za stanovito⁷³ velik odgovor, herceg! Ja se moram nad tobum čuditi⁷⁴ i tebe ljubiti. [4a]

Vlad[imir]: O, da bi me se predi bojal bil!

Štrat[o]: Još pristojneše vitezu govorejnje! Mi imamo z najjakšem neprijatelom harcuvati⁷⁵ ako vu negvem šeregu⁷⁶ više Vladimirov ne nahađa se.

Vlad[imir]: Ostavi prilizavajnje, vam strahovit ne mogu biti neprijatelji, nego oni koteri z mojem mišlejnem vno go vekše čine bi zjedini. Smem li ime tvoje znati?

Štrat[o]: Štrato se zovem.

Vlad[imir]: Štrato? On viteški Štrato koteri otca mojega pri Vuni potoku pobil je?

Štrat[o]: Ne spominaj,⁷⁷ prosim te, onoga dvojnoga⁷⁸ harca. O kak krvavo fantil⁷⁹

⁶¹ **proti** *prij* prema

⁶² **kazati** (se) *nesvr* očitovati (se)

⁶³ **došestek** *m* dolazak

⁶⁴ **nazvešćati** *nesvr* najavljavati

⁶⁵ **zlehkotiti** *svr* olakšati

⁶⁶ **stališ** *m* položaj; stalež

⁶⁷ **poklam(kam)** *vez* budući da

⁶⁸ **špot** *m njem* ruglo, sramota

⁶⁹ **krotkeše** (komparativ od **krotak**) *pril* blaže, pitomije, mirnije

⁷⁰ Graf. *liteze*.

⁷¹ **znamenka** *ž* ožiljak, znak, biljeg

⁷² **spodobno** *pril* prilično, dostojno, dolično

⁷³ **stanovito** *pril* sigurno, stalno

⁷⁴ **čuditi se** *nesvr* diviti se

⁷⁵ **harcuvati** *nesvr* *mađ* ratovati, vojevati, boriti se

⁷⁶ **šereg** *m* *mađ* množina; četa

⁷⁷ **spominati** *nesvr* govoriti, izricati

⁷⁸ **dvojen** *prid* sumnjiv

⁷⁹ **fantiti se** *nesvr* *mađ* osvećivati se, braniti se

se je malo potlam⁸⁰ tvoj otec na ravnice trnove! Takov otec takvoga sina imati mora.

Vlad[imir]: Tebi se smem tužiti, najvredneši zmed neprijatelov otca moga, tebi nesreću moju povedati. Ti sam moreš me čisto razmeti kajti⁸¹ i tebe, tebe tulikaj⁸² plamen poštejnja za domovinu krv točiti vu tvojoj mladosti podžigal⁸³ je. Plamen prez kojega bi li bil to kaj jesi? O kak otca mojega pred sedmeme dnevi, o tak malo vremena vojnika oprava telo ovo dičiti je počela – kak reko⁸⁴ nisem nega prosil. Zaklinjal sedem puta [4b] na dan na kolenah klečeč, zaklinjal naj⁸⁵ bi jenkrat spoznal da ja vu detinstvu nisem za nikaj odrasel ter dopustil da z vitezi vu harc šetujem, koterih premišlavajnje⁸⁶ veliku želju nasleduvajnja predi⁸⁷ vu meni je zbudilo i višeput suze neposluhnenje želje moje je zavijalo. Včera⁸⁸ zajdnič⁸⁹ genul⁹⁰ sem otca najbolšega zmed vseh otecev i Legled moju prošnu podpiral je. Ti poznaš Legleta, on je mojega otca Štrato. »Daj mi, o kralj, mladiča ovoga zutra«,⁹¹ rekel je Legled, »hoću zutra ž njim planine ove preteči ter puta proti Vune odprtoga obdržati.« »Da bi z vami spajdašiti se mogel«, zdihavajuć veli otec moj, »on jošće od rane betežen⁹² leži, ništermajnje⁹³ naj bu«, i z ovemi rečmi ogrlil me je, na znamejnje⁹⁴ privolenja svojega. O kaj štimaš, kaj čutil je najsrečneši sin vu ovom objimajnju⁹⁵ Vu nasledujućoj noći niti oka nisem stisnul metemtoga⁹⁶ vendar⁹⁷ vu istom skoznuvajnu⁹⁸ senje dike i harcuvajna preko pol noći pamet moju obzvirala⁹⁹ jesu, onda iz postelje moje skočil sem,

⁸⁰ **potlam** *pril* poslije, kasnije

⁸¹ **kajti** *vez* jer, budući da

⁸² **tulikaj** *pril/čest* također, isto

⁸³ **podžigati** *nesvr* zapaliti; podjariti

⁸⁴ Nejasna riječ/zapis u tekstu.

⁸⁵ **naj** *čest* neka, da

⁸⁶ **premišlavanje** (ili **premišlavajne**, **premišlavajnje**) *s* razmišljanje, promišljanje, razmatranje

⁸⁷ **predi** *pril* prije, ranije, nekada

⁸⁸ **včera** *pril* jučer

⁸⁹ Graf. *Zajdnich*; **zajdnič** (**zadnič** ili **zadnjič**) *pril* posljednji put

⁹⁰ **genuti** *svr* ganuti, dirnuti

⁹¹ Riječ naknadno dopisana ponad retka.

⁹² **betežen** *pril* bolestan

⁹³ **ništermajnje** (ili **ništermajne**, **ništermanje**) *vez* premda, iako

⁹⁴ **znamejnje** (ili **znamejne**, **znamenje**) *s* znak

⁹⁵ **objimajnje** (ili **objimajne**, **objimanje**) *s* obuhvaćanje, grljenje; prihvaćanje

⁹⁶ **metemtoga** *pril* za to vrijeme; međutim

⁹⁷ **vendar** *pril* ipak

⁹⁸ **skoznuvanje** (ili **skoznuvajne**) *s* nespavanje, nesаница, bdjenje; straža

⁹⁹ **obzvirati** *nesvr* optjecati, teći ili izvirati sa svih strana

hitil se vu oklop, nerugane¹⁰⁰ lasi pod kalpak¹⁰¹ spravil, zebal zmed [5a] mojega otca mečov koga ladati¹⁰² ufal sem se, zašel na konja vre¹⁰³ jednoga predi bil sem zatrudil nego taborski glas naređene vojnike zbudil je. Oni dojdose i ja vsakom držal govorenje i razgovor, vnogi zmed oveh k prsam svojem junačkem lubljeno pritisluni me jesu, jedini otec moj bil je od koteroga slovo zel nisem boječi se, drščuč, da ako još jedanput videl bi me, reč danu nazad¹⁰⁴ ne vzeme. Ovak pošli smo vu pajdaštvu najvugodnešem, srečnešega nijeden človek čutil se ne more neg ja vu pajdaštvu Legleta čutil se jesem! Na vsaki pogled njegov, pogled pun ognja, ja sam cel šereg vudril bi bil i med meče neprijateljske hitil se. Vsaki brežanjek¹⁰⁵ zbuđaval je vu meni sladko ufanje¹⁰⁶ neprijatela na ravnici zapaziti, vsaki dol obečaval je srdcu mojemu priliku z šeregom neprijateljskem zestati se. Kada zadnič iz obraščene višine nje zapazil sem, z mojem mečom nje pajdašem pokazal, proti njim na breg prolel. Spomeni se, o odičeni starče, iz nasladnosti mladosti tvoje, nigdar vekšu neg ja vu ovom mojem [5b] pripečejnju¹⁰⁷ čutil nisi. Ali vezda, Štrato, vidiš me kičenoga iz višine ufanja mojega, z one me prehadaju vu spomenku tak morskoga opadanja, preveč dalko od šerega mojega ponagli¹⁰⁸ sem se – ranjen i zadnič – vlovljen! Siromaški mladenec samo na rane, na smrt bil si pripraven, mesto toga pako vlovljen si, o kak višeputi nebo, hotejuče čakanje naše sprazniti, neproviđena pripečejnja nam kaže. Ja se plačem, ja zaplakati moram, akoprem¹⁰⁹ bojim se da se iz mene zezmehaval¹¹⁰ budeš. Ti se odvrčaš od mene?

Štrat[o]: Ni mi drago da tak genuti me znal jesi. Z tobum dete postajati počel jesem.

Vlad[imir]: Ni tak, Štrato, posluhni zakaj plačem se, nije ovo detinski plač, z koterim ti vitešku suzu tvoju zjediniti sramuvati bi se moral. Kaj do vezda za¹¹¹ najvekšu nesreću držal sem nespoznanu od drugih otcev ljubav otca moga vezda moja najvekša nesreća postaje. Bojim se, ne prez velikoga zroka, bojim se da mene ne bi više nego orsave¹¹² svoje ljubil. [6a] K čemu on ne privolji¹¹³ i kaj

¹⁰⁰ **nerugan** *prid* nevalovit, nekovrčav

¹⁰¹ **kalpak** *m tur* vojnička kapa, kaciga

¹⁰² **ladati** *nesvr* upravljati

¹⁰³ **vre** *pril* već, još, napokon

¹⁰⁴ Riječ dopisana ponad retka.

¹⁰⁵ **brežanjek** *m* brežuljak

¹⁰⁶ **ufanje** *s* nada

¹⁰⁷ **pripečenje** *s* događaj, zgoda; slučaj, prigoda; djelo; sudbina

¹⁰⁸ **ponagli se** *svr* požuriti se

¹⁰⁹ **akoprem** *vez* iako

¹¹⁰ **zezmejavati se** *nesvr* izrugivati se

¹¹¹ Naknadno ispravljena riječ, čini se da je prvotno bilo napisano *ja*.

¹¹² **orsag** *m mađ* država, zemlja; pokrajina

¹¹³ **privoljiti** *svr* pristati, prihvatiti

od njega kralj tvoj nazad dobi za odkupljenje moje, po mene nevoljnomu pogubiti hoće više otec vu jednom¹¹⁴ dnevnu nego tri cela leta po teškom harcuvajnju, po krvi svojeh plemeniteh, po kraljevskih ranah svojeh zadobil je. Za kakvem obrazom mogel bi ja pred njega dojt? Ja njegov najvejši neprijatelj? Mojega pak otca podložniki, budući negda moji podložniki, kak bi mogli podnašati prez najvejšega omrazenja i špota vu hercegu svojem sužnja odkuplenoga? Ako pak pres srama vumrem i pres pomiluvajnja¹¹⁵ prestavim¹¹⁶ se, o kak oholjнем¹¹⁷ i mračnem pogledom duhi mimo mene prehađali budu, duhi vitezov oneh kateri življenem svojem ono poštenje, onu hasen otcu mojemu zakupili su koju on za mene vrednoga sina vezda neprijatelja predati moral bi. O ovo više je neg čutljivo srdce podnesti more.

Štrat[o]: Ne pogubi se, herceg, navadna je falinga¹¹⁸ mladiča za nesrečnešega [6b] držati se, nego istinito je, tvoj stališ ni tak jako nesrečen, kralj k tebi približava se iz koteroga vust više razmeti hoćeš.

Treti iskaz

Kralj Šalam[on], Vlad[imir], Štrat[o]

Šala[mon]: Boji, kotere kralji med sobum držati pritruceni¹¹⁹ jesu, ne moraju biti osobitna neprijateljstva. Dopusti, herceg, da te ogrlim. O kak srečne dneve na pamet donša mi cvetuča mladost tvoja! Ovak cvela je mladost otca tvojega! Ovo bilo je odprto govoreće oko njegovo. Ov znamenujući istinski pogled, ovo njegovo plemenito držanje, još jedanput dopusti objeti¹²⁰ tebe ar¹²¹ čutim da mlajšega otca tvojega vu [7a] tebi obimljem, nisi li kada od njega razmel kak zaufani prijatelji bili smo vu tvojoj dobi, vreme blaženo vu koterom smili smo istinskomu prijateljskoga srdca nagnjenju podati se. Ali naskorom¹²² k ladanju pozvani jesmo i onda skrbliiv kralj i lico¹²³ sumljiv sused moral je ljubečega kralja zavrči.

Vlad[imir]: Oprosti, o kralj, ako vu odgovoru na sladke reči hladnoga mene nah[a]đaš. Mladost moja vučena je misliti, ne pako zbornu govoriti, kaj meni to more pomoći da negda ti i otec moj prijatelji bili ste, kak ti povedaš, nazlob¹²⁴

---

¹¹⁴ Nije jasno potpuno iz rukopisa na ovom mjestu je li nastavak *-em* ili *-om*.

¹¹⁵ **pomiluvajnje** (ili **pomiluvajne**, **pomiluvanje**) s milost, samilost, sažaljenje

¹¹⁶ **prestaviti se** *svr* premjestiti se

¹¹⁷ **oholjen** *prid* nadmen, umišljen

¹¹⁸ **falinga** *ž njem* mana, nedostatak; grijeh

¹¹⁹ **pritrucati** *svr* učiniti s prisilom, primorati

¹²⁰ **objeti** *svr* obuhvatiti, obgrliti

¹²¹ **ar** *vez* jer

¹²² **naskorom** *pril* ubrzo

¹²³ U rukopisu nejasna riječ.

¹²⁴ **nazlob** *ž* mržnja, netrpeljivost, zloba, neprijateljstvo

koteri vu vgašeno prijateljstvo cepi se, mora zmed vseh najsmrtnešega sada¹²⁵ donesti. Ali ja još srdce človečansko prav ne poznam. Ne odvlači, o kralj, ne odvlači zdvojenje moje. Možno¹²⁶ do sada govoril si poleg¹²⁷ navade dvora, vezda govori poleg čutejnja kralja, koteri suprotivnika dike i mogućnosti svoje pred oblastjum ima. [7b]

Štrat[o]: Ne pusti, kralj, ne pusti mladiča ovoga nadalje vu dvojnosti¹²⁸ stališa svojega.

Vlad[imir]: Falim¹²⁹ ti, Štrato. Tak je, daj, da taki razmem iz vust tvojih, o kralj, kak odurnoga otcu svojemu činiti nakanil si nesrečnoga Vladimira. Po kak sramotnomu miru? Z kulikemi orsagi njega skupiti ima? Kak mali, kak obšanjen¹³⁰ ov postati mora ako otcu ima povrnjen biti? O, dragi otec.

Šalom[on]: Ovo tulikajše¹³¹ zrelo človečko govorenje, herceg, bilo je negda otca tvojega, ovak tebe rad poslušam! O, da bi i moj sin mene ne mejnje vreden, tak z tvojem otcem govoril.

Vlad[imir]: Kaj potom razmeti hočeš?

Šalam[on]: Bog, spoznajem to, skoznuje nad mladostjum našum kakti nad življenjem našem. Zdržavajnje¹³² obodvojega je njegva skrovnost, njegvo odlučejne. Gda najtiše more zmed vseh mrtelnih¹³³ koj' sam spoznati bi mogel, kak zločest on je vu sebi. Kak nedos[8a]tojnoga iskazal bi se vu čineh da bi providenost vekivečna dopustila vse prilike zlo včiniti, poleg zloga nagnenja obrnuti. Tak je moj, herceg! Morebiti bi ja takov bil kakvoga me štimaš, morebiti ne bi bil znal dosta človečki misliti ter iz sreče boja, kotera te je vu ruke moje dala, vrednu hasen¹³⁴ vzeti, morebiti bil bi radi odkupljenja tvojega od otca tvoga ono strgnuti znal¹³⁵ kaj iskati nadalje z oružjem veđalo,¹³⁶ morebiti, ništermajnje ne boj se, vsemu priprečenju ovomu vekša moč na put je stala. Ja ne morem potrebuвати da otec tvoj odkupi tebe z vekšum cenum, nego sina mojega.

¹²⁵ **sad** *m* sjeme; plod, voće

¹²⁶ Nečitko ispisana sredina riječi, moguće je **možno** *pril* moćno, snažno

¹²⁷ **po**leg *prij* radi, zbog

¹²⁸ **dvojnost** *ž* nesigurnost

¹²⁹ **faliti** *nesvr* hvaliti, zahvaljivati

¹³⁰ Graf. *obšhanyen*; **obšanjen** (ili **opšanjen**) *prid* sramotan, pogrdan

¹³¹ **tulikajše** *prillčest* također

¹³² **zdržavajnje** (ili **zdržavajne**, **zdržavanje**) *s* suzdržavanje, sustezanje

¹³³ Graf. *mertelnih*; ovdje poimeničeno **mertelen** *prid* smrtan

¹³⁴ **hasen** *m tur* korist

¹³⁵ Naknadno dopisana riječ ponad retka.

¹³⁶ Glagol *veđati* Kristijanović objašnjava na 109. stranici svoje gramatike u poglavlju o bezličnim glagolima »veđa se, es verdriešt«. Bliska značenja toga bezličnoga glagola ('ne dati se, lijeniti se; grustiti se, dosađivati se; ljutiti; oneraspoložiti; umoriti se') potvrđena su, prema skupljenoj građi za izradu *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, i u starijim kajkavskim vrelima te u rječnicima Jambrešića i Belostenca.

Vlad[imir]: Osupnjen sem! Ti meni daješ razmeti.

Šalamon: Da sin moj je suženj otca tvojega. Kak ti moj.

Vlad[imir]: Tvoj sin suženj otca moga? Tvoj Polimet?¹³⁷ Otkuda? Gde? Kak?

Šalam[on]: Pak hotela je sreća vojnička kotera vagu na obodve strani jednako je pritegnula. **[8b]**

Štrat[o]: Kak vidim, herceg, rad bi znati osebujeje pripečenja ovoga zgodu. Istoga onoga šerega suprot kojemu ti prenašlo šetuval si, vodil me je Polimet. I kada tvoji tebe pogublenoga zapazili su, srditost zdvojenje nje zvrhu človečanske moči objačilo i oseguralo je. Potekli su na juriš proti našem, vudreči osebujeje¹³⁸ na onoga vu koterom velikoga zgubička¹³⁹ svojega nadomešćanje nahajali su konec ovoga harca i onak sam znaš. Primi vezda jošće od jednoga staroga vojnika navuk. Vudriti na neprijatelja ni vtekati se¹⁴⁰ za vadjlu,¹⁴¹ ne on koj hitrije, nego on koteri se gurjeje na neprijatelja vudre, preobladajnja bližneši postane. Vuzmi to v pamet, ti preveč ognjen herceg, drugač mogel bi budući vitez vu prvom cvetu poginut.

Šalam[on]: Štrato, opomenki¹⁴² tvoji, premda prijatelja, ki kak vidi mi se, hercegu, nepovolni su, vidiš kak to men' ovde stoji...¹⁴³

---

¹³⁷ Iako se ime kraljeva sina interpretiralo *Polimex* (npr. Batušić), dvije potvrde u tekstu upućuju da je u riječi završno <†>.

¹³⁸ **osebujeje** *pril* posebno, naročito; istinski

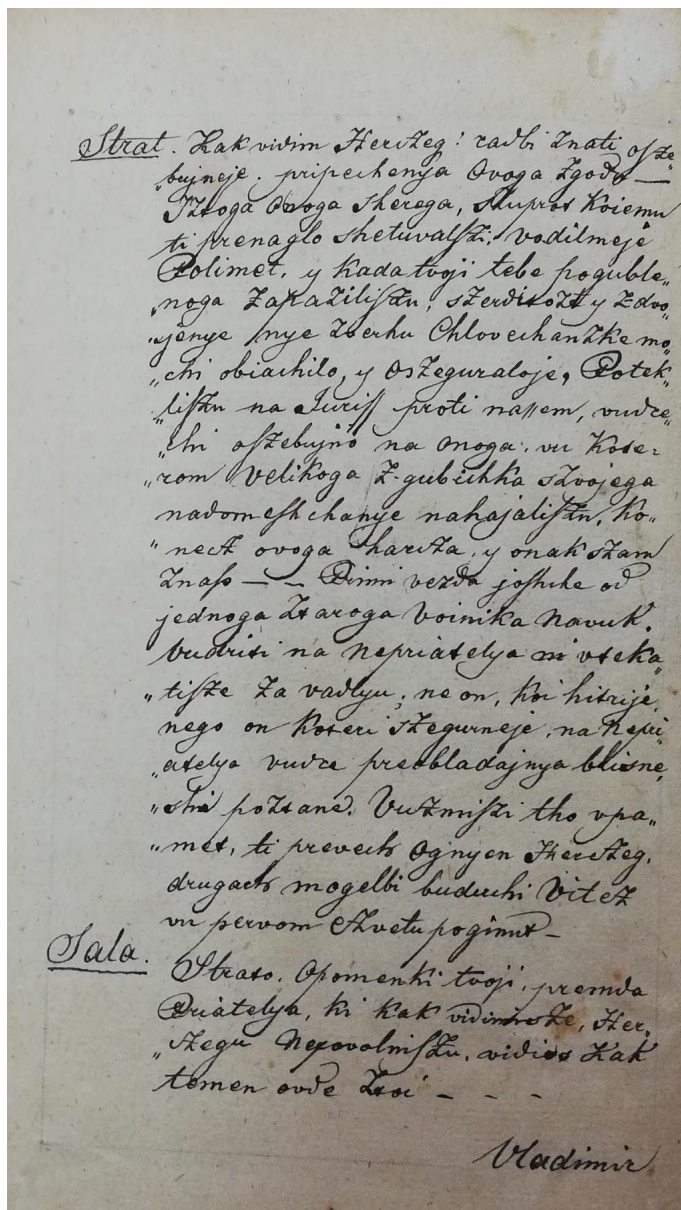
¹³⁹ **zgubiček** *m* gubitak

¹⁴⁰ **vtekati se** *nesvr* natjecati se, utrkivati se

¹⁴¹ **vadjla** *ž* oklada

¹⁴² **opomenek** *m* opomena, napomena, upozorenje, savjet

¹⁴³ Tekst je autor članka transkribirao za potrebe znanstvenoga projekta Instituta za hrvatski jezik *Ignac Kristijanović – dragulj hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*.

Slika 4. Posljednja stranica rukopisa drame Vladimir

Literatura i vrela

- Batušić, Nikola. 2004. Vladimir – dramski fragment Ignaca Kristijanovića. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, 14/15, Zagreb – Varaždin, 187–193.
- Bratulić, Josip. 1987. Školska drama u sjevernoj Hrvatskoj. *Croatica*, 26/27/28, Zagreb, 243–259.
- Jembrih, Alojz. 2001. Ignac Kristijanović i njegovo mjesto u kajkavskom književno-jezičnom krugu 19. stoljeća. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin*, 12/13, Zagreb – Varaždin, 227–243.
- Kristijanović, Ignac. 1830. *Blagorechja za vsze czeloga leta nedelye* I – II. Zagreb: Pritizkana z-slovami Ferencza Suppan.
- Kristijanović, Ignac. 1832. *Vladimir, kralj horvatski, zresni domorodec*. Rkp. Arhiv HAZU-a. Sign. I a 82. 8 listova.
- Kristijanović, Ignac. 2012. *Slovnica horvatskoga narječja*. Prijevod i popratna studija Štebih Golub, Barbara. Hrvatska jezična riznica. Pretisci. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Šojat, Antun. 1998. Zagrebačka kajkavština u prošlosti. *Zagrebački kaj: Govor grada i prigradskih naselja*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 7–24.
- Šojat, Olga. 1960. O stilu Ignaca Kristijanovića. *Umjetnost riječi*, 3–4, Zagreb, 39–55.
- Šojat, Olga. 1962. Život i rad Ignaca Kristijanovića. *Rad JAZU*, 324, Zagreb, 63–114.
- Štebih Golub, Barbara. 2015. Kajkavski hrvatski književni jezik u 19. stoljeću. Ur. Lisac, Josip; Pranjković, Ivo; Samardžija, Marko. *Povijest hrvatskoga jezika* 4. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatia, 113–159.
- Štebih Golub, Barbara. 2020. Fašnik očima Ignaca Kristijanovića. *Hrvatski jezik*, 1, Zagreb, 30–33.
- Štebih Golub, Barbara. 2021. Da su mi zdravi, gospone! (Prinos proučavanju oslovljavanja u kajkavskome književnom jeziku). *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 25, Zagreb, 247–272.

The drama *Vladimir* by Ignac Kristijanović and his Kajkavian dramatic language

Summary

This paper discusses the usage of language and style in an unpublished fragment of the play *Vladimir* by Ignac Kristijanović. Behind his language usage, there lies a network of reasons and circumstances that must be taken into account when discussing Kristijanović's linguistic creativity and the peculiarities of his Kajkavian dramatic language. Kristijanović wrote various literary and linguistic texts, the language of which he adapted to the genre, purpose, and audience. He was gifted in writing dramatic literary texts, skilfully using his language to outline characters and portray situations with expressive elegance and persuasive dialogue. The fragment of the drama is also witness to the vitality of the Kajkavian literary language in Kristijanović's time.

Ključne riječi: Ignac Kristijanović, *Vladimir*, kajkavski književni jezik

Keywords: Ignac Kristijanović, *Vladimir*, Kajkavian literary language

